

BRÖMSBODARNA

Rönnäs fjärding, Leksands socken

Leksands kulturmiljöprogram

Författare

Simon Langwagen

Antagen av samhällsbyggnadsutskottet 2021-05-27

BRÖMSBODARNA

Rönnäs fjärding, Leksands socken

Leksands kulturmiljöprogram

Fäbodan tillhörande Laknäs och Tällberg

Författare

Simon Langwagen

Redaktion

Lars Jönses och Kristoffer Ärnäck

Omslag: Vy från skogsvägen mot blick mot Laknäs 17:1.

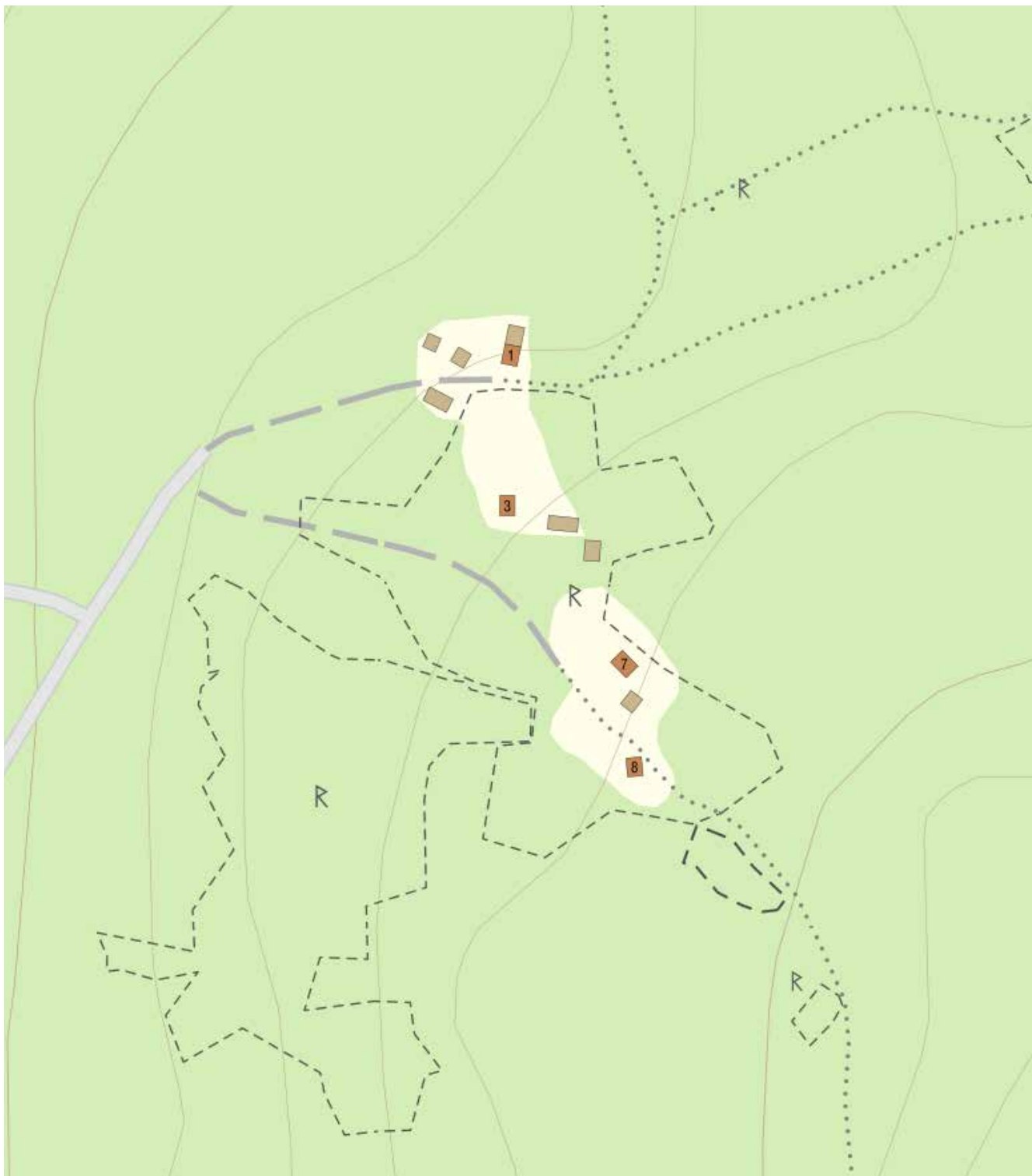
Fotografier och illustrationer: Om inget annat anges, Simon Langwagen, Dalarnas museum. Om inget annat anges härstammar rapportens kartor från Lantmäteriets tjänster *Historiska kartor* samt *Kartor, flygbilder och ortnamn*. Kartorna används i rapporten under Dalarnas museums avtalsnummer: ©Lantmäteriet 12014/00618

© Dalarnas museum 2021

ISSN:

Innehåll

Beskrivning	7
Historik	7
Landskap och placering	7
Byform, gårdsformer och gårdsstrukturer	7
Bebyggelsens huvuddrag	8
Byggnadsdetaljer och material	8
Värden	11
Fäbodväsendet	11
Timmerhuskulturen och månghussystemet	12
Låg, tät och i huvudsak ofärgad bebyggelse	15
Kringbyggdhet	16
Värdekarta	18
Vad är ett kulturmiljöprogram?	19

Brömsbodarna nås över en mindre skogsväg. Vägen avviker från riksväg 69 i höjd med sjön Axen på öster sida. De närmsta byarna är Risholn rakt västerut samt Sörskog som ligger längre åt nordöst.

Beskrivning

HISTORIK: Brömsbodarna är ett fåbodställe i Rönnäs fjärding i östra delen av Leksands socken. Fåbodstället nyttjades historiskt av de två byarna Tällberg och Laknäs. Det äldsta belägget för Brömsbodarna skulle kunna härstamma från fåbodinventeringen 1663-1664, men då platsen inte nämns vid namn är detta inte helt säkert. Vid storskiftet på 1820-talet listas dock 19 stugor på platsen, där samtliga omnämns ha tillhörande åkerjordar i omgivningen. Sista slåttern slogs enligt uppgifter 1912, medan den sista fåbodvistelsen var 1920. Av de 19 stugor som omnämns vid storskiftet på 1820-talet återfanns enbart sex stycken på 1970-talet. Fåbodstället ligger i Leksands kommun, som ursprungligen bildades som Leksands landskommun 1863. År 1971 ombildades landskommunen till Leksands kommun. År 1974 uppgick Siljansnäs och Åls landskommuner i Leksands kommun.

LANDSKAP OCH PLACERING:

- Brömsbodarna består av en liten klunga fåboddar som nås över en mindre skogsväg. Vägen avviker från riksväg 69 i höjd med sjön Axen på öster sida. De närmsta byarna är Risholn rakt västerut samt Sörskog som ligger längre åt nordöst.
- Fåbodstället ligger på envästsluttning strax väster om Storberget, som mäter över 444 meter över havet. Väster om Brömsbodarna, över den kuperade skogsmarken, ligger sjön Axen.
- Fåbodstället är beläget på öppen och stenig mark i flackt sluttningsläge som omgärdas av skog. Området är rikt på lämningar från bland annat äldre fåbodgårdar som idag är övergivna. Där finns även rikväxtlighet i form av exempelvis enbuskar och lövträd så som björk, rönn och sälg. Marken genombryts av små och stora stenblock som ofta är täckta med lavar och mossor.

BYFORM, GÅRDSFORMER OCH GÅRDSSTRUKTURER:

- Brömsbodarna har inga helt kringbyggda gårdar bevarade, utan fåbodgårdarna består i hög grad av vinkelställda byggnader kring ett öppet tun. Museets inventering av samma miljö på 1970-talet vittnar om att flera ekonomibyggnader vid den tiden hade rivits eller flyttats, varvid det historiskt lär ha förekommit flera kringbyggda gårdar på fåbodområdet.

BEBYGGELSENS HUVUDDRAG:

- Nästan alla äldre byggnader på fåbodvallen är långsmala timmerstugor med sadeltak i en vinkel omkring 30 grader.
- Bebyggelsen är enkel och präglas av småskalighet. Inga byggnader är högre än en våning.

- Vid sidan av själva fåbodstugorna, som vanligen är enkelstugor och något större än övriga byggnader och med skorsten, finns ett flertal olika ekonomibyggnader, också de i timmer.
- De flesta fåbodgårdar har förblivit till synes orörda under 1900-talet, men fåbodgården på fastighet Laknäs 17:1 har under senare tid försetts med en mindre friggebodsbyggnad i grånat liggtimmer.

BYGGNADSDETALJER OCH MATERIAL:

- Samtliga av de äldre byggnaderna är ofärgade med naturligt grånade timmerväggar. Knutkedjor och vindskivor är inte sällan färgade faluröda.
- Taken är i regel täckta med tvåkupigt lertegel eller korrugerad plåt. Nyligen har även åtminstone en byggnad försetts med ett terrakotafärgat plegeltak.
- Skorstenar är i lertegel.
- Det är vanligt med spröjsade tvåluftstråffönster där varje båge innefattar två eller tre stående eller liggande glasrutor.
- Äldre fönster- och dörrömfattningar är enkla med fyra brädor där sidobrädorna omsluter topp- och bottenbrädorna. Fönsterfodren kan vara ofärgade eller faluröda.
- Beträffande dörrar på bostadshus är enkla bräddörrar vanligast. På ekonomibyggnaderna är ytterdörrar och portar oftast i trä och ålderdomliga med beslag och gångjärn i enkelt smide.
- Farstukvistar förekommer inte på fåbodarnas äldre byggnader. Ytterdörrarna skyddas i regel av ett kort utstickande parti av huvudbyggnadens takfall, oftast inte mer än en eller två takpannor djupt.

*I Brömsbodarna är så gott som alla byggnader uppförda med naturligt grånat liggtimmer.
Ovan ses ekonomibygnader på fastighet Laknäs 17:1.*

*Flera tak är idag täckta med lertegel eller plåt. Under denna plåt skymtar resterna av ett äldre pärttak.
Laknäs 17:1.*

*Ett stort antal av byggnaderna på fåbodarna är förhållandevis oförvanskade, men där
senare takbeklädnader kan ha tillkommit. Laknäs 17:1.*

Värden

Nedan beskrivs de värden som fåbodstället bedöms besitta. I detta kulturmiljöprogram beskrivs kulturhistoriska och estetiska värden. Alla värden förklaras i sitt sammanhang men efter en förutbestämd grundmall som är lika för varje by.

Platsnamn

Platsnamn är ofta gamla och med betydelser som är sprungna ur, eller anknutna till platsens specifika historia. Att beakta god ortnamnsred är lagstadgat enligt kulturmiljölagen.

Värden/var varsam med

- Platsnamnet Brömsbodarna.
- Sockennamnet Leksand.

Fåbodväsendet

Med fåbodar menas en bebyggelseenhet belägen på visst avstånd från hemgården vars syfte huvudsakligen var djurhållning med skogsbete och mejeriproduktion. Fåbodväsendet som företeelse har varit etablerat i Dalarna sedan medeltiden. I Leksand finns dock inga i skrift dokumenterade fåbodar från tiden innan

1500-talet.

Det finns flera orsaker till att fåbodväsendet uppstod. De magra jordarna och knappa odlingsförutsättningarna i Övre Dalarna fordrade en kontinuerlig rundflyttning av såväl djur som människor. Betesmarkerna nära hemgården var sällan tillräckliga, och därför skickades djuren på långväga skogsbeten. I takt med befolkningsökningen och att byarna blev större söktes skogsbete på allt längre avstånd från hemgården och på så sätt uppstod de avlägsna fåbodställen som kallas långfåbodar. Kvinnor ansvarade ofta för den tunga och arbetsamma fåboddriften, som bland annat innefattade att vaka över djuren under skogsbetet och producera mejeriprodukter så som mjölk, grädde, messmör och ost. På många fåbodställen fanns även inägomark som brukades. Det finns en mängd olika typer av fåbodar med olika funktioner och olika geografiska placeringar i förhållande till hemgården. Vissa byar så som Hästberg och Hisvåla-Grytberg har dessutom både varit en by med bofast befolkning och ett fåbodställe på samma gång. Vissa byar blev senare fåbodar.

Den komplexa sammansättningen av byar och fåbodar är typisk för Övre Dalarna och återspeglar ett samhälle där knappa förutsättningar för en stor befolkning krävde långtgående uppfinningsrikedom i såväl markanvändning som jordbruksdrift. Berättelser som är anknutna till fåbodväsendet och Övre Dalarnas komplicerade jordbrukssystem är i hög grad relevanta för förståelsen av människors livsvillkor i Leksand i äldre tider.

Brömsbodarnas fåbodar kan med all sannolikhet beläggas till åtminstone 1600-talet, dock utan helt säkra uppgifter. Vid storskiftet på 1820-talet fanns här 19 aktiva fåbodbrukare med samma antal stugor. Idag återfinns bara en bråkdel av dessa och mycket av den mark som en gång tagits i anspråk för bete har vuxit igen.

Värden/var varsam med:

- Kunskap och förståelse om att Brömsbodarna varit ett fåbodställe som historiskt brukats och bebotts under perioder av året.
- Spår av skogsbete så som vallristningar, fästigar och benämningar på lötar.
- Lämnningar från äldre fåbodgårdar så som husgrunder och odlingsverksamhet i form av exempelvis odlingsrösen.
- Förekomsten av lövträd som sälg och rönn samt andra trädslag med avvikande utseende, till exempel kandelaberbjörkar eller betade enar. Förr var lövtäkt från främst sälg, rönn och björk nödvändiga tillskott till djurens vinterfoder. Främst sälgen har beskurits/hamlats för att man lättare skulle komma åt/nå samt för att öka mängden skott. Hamlade träd utgör där de finns värdefulla spår av äldre tiders djurhållning.
- Ängsrester. Där det finns inslag av tidigare så allmänt förekommande ängs- och slogmark är det önskvärt att försöka sköta den och hålla öppet.

Timmerhuskulturen och månghussystemet

Från medeltiden och fram till 1900-talet knuttimrades de flesta byggnaderna i Övre Dalarna. Timmerhuskulturen präglas av månghussystemet. Istället för att bygga få och stora byggnader uppfördes många små och funktionsspecifika timmerbyggnader. Det fanns många sociala och praktiska fördelar med detta. De små byggnaderna var lätta att dela upp och flytta vid arvsifte. Råvaran fanns tillgänglig i överflöd. De flesta timmerhusen kan uppdelas i kategorierna bostadshus, djurhus, förvaringshus och verkshus. Timmerhusen i Leksand och Övre Dalarna kännetecknas av utformningsmässig enkelhet, högkvalitativt virke och mycket gott hantverksutförande.

De flesta husen byggdes av bönder efter gårdens behov och med tiden utvecklades stor skicklighet i byggandet. Den stora skickligheten ledde till att timringskonsten också utvecklades till en viktig inkomstkälla för de »träklaka« Leksandsbor som begav sig på utsocknes arbetsvandringar under 1800-talet. De ålderdomliga timmerhusen är idag en omistlig beståndsdel i vad som

Inga fåbodgårdar i Brömsbodarna är helt fyrkantsbyggda men viss kringbyggdhet förekommer. Ovan ses exempel på fastigheter Lahnäs 17:1 och Tällberg 1:31.

Leksands kulturmiljöprogram

En äldre timmerstomme, troligen ett stolphärbre, med ålderdomliga sexkantsknutar. Byggnaden har sedermera byggts om med ny dörr och nya gavelrösten. Lagnäs 17:1.

Enhetlig låg bebyggelse går igen på hela fjäbodarna. Lagnäs 15:7 och Tällberg 20:19.

I den kuperade och steniga terrängen skymtar enstaka fjäbodgårdar fram. Denna stuga är en av få med bemålade snickerier, där foder och vindskivor färgats röda. Tällberg 20:19.

gör Leksands byar till speciella och trivsamma livsmiljöer. Här syns det att människor levit under mycket lång tid.

Timmerhusen är byggda med omsorg i en lokal tradition som utvecklats och använts under flera hundra år fram tills industrialismens intåg mot 1800-talets slut och kring sekelskiftet år 1900. Nästan alla byggnader i Brömsbodarna är timrade och ålderdomliga och utgör en omistlig källa till kunskap och förståelse om timmerhuskulturen i Leksand. På grund av detta har samtliga timmerhus uppförda innan 1920 särskilt kulturvärde. Detta år är valt utifrån att det var nu som fäbodverksamheten upphörde på Brömsbodarna.

Värdet förstärks av att de ålderdomliga byggnaderna utgör en väsentlig beståndsdel i Leksandsbygdens bebyggelsekaraktär och ofta är uppförda med en enastående hantverksmässig och utformningsmässig kvalitet.

Värden/var varsam med:

- Att husen är byggda i trä eller knuttimrade, samt att de äldre husen ofta har en genomgående enkel karaktär utan onödiga utsmyckningar.
- Samtliga fäbodstugor uppförda innan 1920. Värdebärande egenskaper är: byggnadernas befintliga timmerstommar; långsmala eller rektangulära form; naturligt grånade färgsättning; befintliga stående locklistpaneler; befintlig fönstersättning; befintliga fönsterkarmar; befintliga fönsterbågar i trä med fasta spröjs av trä eller bly; befintliga fönsterrutor; befintliga dörrar och förtak ovan dörrar; grundmurar med synlig natursten; skorstenar i gråsten; under befintligt takmaterial underliggande trätak; väggfasta bänkar. I Brömsbodarna har samtliga fastigheter mycket höga bevarandevärden.
- Samtliga knuttimrade ekonomibyggnader – djurhus, förvaringshus och verkshus – uppförda innan 1920. Äldre knuttimrade ekonomibyggnader är en omistlig beståndsdel i fäbodarnas karaktär och bör inte flyttas, rivas eller väsentligen förändras.

Låg, tät och i huvudsak ofärgad bebyggelse

Även om de äldre husen i Leksand är unika och i sina detaljer bär många olikheter som gör varje gård speciell finns flera gemensamma nämnare som starkt påverkar bebyggelsens karaktär. Ofta framträder bebyggelsen på fäbodarna som ett gytter av tätt placerade naturligt grånade hus med likartad storlek och form. Det är denna karaktär som kanske starkast kännetecknar fäbodställen, och de aspekter av bebyggelsen som bidrar till denna karaktär är därför särskilt värdefulla.

Nästan alla hus i de äldre fäbodklungorna är låga – sällan högre än en våning. Många byggnader har dessutom en långsmal form eller bildar ibland tillsammans långsmala längor. De flesta byggnaderna har också sadeltak med

Enkelstuga

trä, plåt eller tegeltäckning. Att de flesta husen är omålade i trä är också mycket viktigt för bebyggelsens generella karaktär. Beträffande vita och röda detaljer och fasader har detta knappt förekommit på fåbodställen historiskt och bör även idag undvikas om det inte finns dokumenterade spår av att byggnaderna någon gång varit bemålade.

Värden/var varsam med:

- Den sammanhållna byggnadshöjden om högst en våning.
- Att byggnaderna har en långsmal form eller bildar långsmala enheter.
- Att husen står tätt intill varandra.
- Tegel, plåt och trä som takmaterial, i synnerhet äldre trätak.
- De enhetligt förekommande ofärgade träytorna. Avstå från att rödmåla naturligt grånade timmerhus. Dessa byggnader har en egen karaktär som i sig är värdefull och som samspelar väl med sin omgivning även utan rödfärg.

Kringbyggdhet

Flera av fåbodgårdarna i Brömsbodarna har sannolikt varit kringbyggda, även om bara spillror av detta är bevarat idag. De kringbyggda gårdarna återspeglar hur bebyggelsen vanligen ordnades i det äldre bondesamhället i Dalarna. Den kringbyggda gårdsformen började förekomma mot slutet av medeltiden och utvecklades sedan mot den fyrkantiga kringbyggda form som dominerade helt i Leksand under större delen av 1700- och 1800-talen.

Traditionen med den kringbyggda gården uppstod sannolikt i syfte att skydda gårdstunet från väder och omgivning. Många gårdar som tidigare varit helt kringbyggda gårdar kom på grund av sociala och ekonomiska förändringar att utglesas från och med det sena 1800-talet. I Brömsbodarna är vinkelställda byggnader dominerande, oftast placerade i en L-form. Dessa gårdar har tidigare med hög sannolikhet varit kringbyggda på fler sidor.

Värden/var varsam med:

- Byggnader som bidrar till kringbyggda gårdstun. Oavsett ålder bör sådana byggnader inte rivas eller flyttas.
- Områden där byggnaderna sluter sig tätt om omgivningen.

Bebyggelsen präglas av enkelhet utan onödiga tillägg. Denna bod saknar till exempel både fönster- och dörrfoder. Tällberg 1:31.

Runt fåbodarna finns en stor koncentration av kraftiga lövträd, främst björk, rönn och sälg. Bland överväxta odlingsrösen skymtar också fossil odlingsmark som en gång hållits öppen.

Värdekartan redovisar en klassificering av miljöer och bebyggelse enligt följande: *Blå områden* markerar gårdar, byggnader, odlings- eller betesmark och bebyggelseområden som bedöms ha särskilt kulturvärde samt större landskapsavsnitt med mycket höga kulturvärden.

Vad är ett kulturmiljöprogram?

Ett kulturmiljöprogram är ett kunskapsunderlag framtaget för att tydliggöra kulturmiljöns egenskaper och karaktäristik, utan att dessa vägs mot andra intressen. När kommunen fattar beslut i detaljplaner och bygglov ska en avvägning göras mellan olika allmänna intressen, exempelvis kulturmiljöer eller naturvård, och enskilda intressen, som behovet av en större bostad eller en grannes önskan om utsikt. Det här beskrivs i Plan- och bygglagens (2010:900) andra kapitel. Genom att i förväg ta ställning till vilka områden som har särskilda värden och vad det är som gör området värdefullt förenklas kulturmiljöfrågan i den dagliga handläggningen, men beslutet om vad som är lämpligt att göra på en viss byggnad eller i ett visst område sker i det enskilda plan- eller bygglovärendet.

Ett kulturmiljöprogram kan innehålla beskrivningar av de kulturhistoriska värden som finns hos en byggnad eller en plats. Ett kulturmiljöprogram kan också beskriva miljöns historia, utveckling, nyttjande genom tiden och vilka delar och karaktärsdrag som finns kvar i området idag.

Avsikten är inte att kulturmiljöprogrammet ska vara en ”våt filt” över bebyggelsen, utan snarare att det ska vara ett verktyg för hur kommunen och fastighetsägare ska kunna använda, utveckla och tillvarata kulturmiljön för att skapa en attraktiv kommun och livsmiljö.

Kulturvärden

En kulturmiljö är sammansatt av en mängd egenskaper. En egenskap kan exempelvis vara en byggnads material, byggnadshöjd, fönstersättning, färg eller namn.

En egenskap är aldrig automatiskt värdefull. Ett värde tillskrivs alltid en miljö av olika människor i vår samtid. Personer med olika kompetenser och intressen tillskriver miljöer olika typer av värden. En byggnadsantikvarie kan bedöma att en miljö är särskilt värdefull eftersom den kan utgöra ett slags fysiskt källmaterial som berättar om det förflutna. Samhället kan använda sådana miljöer för att förmedla och konkretisera berättelser om vår historia och på så vis ge människor bättre möjligheter att förstå sin samtid. En arkitekt kan bedöma att en miljö är särskilt värdefull eftersom dess olika arkitektoniska parametrar skapar en vacker och trivsamt livsmiljö. En person kan också bedöma att en plats är värdefull eftersom hen har många minnen kopplade till den.

Det är väldigt viktigt att tydliggöra varför en egenskap tillskrivits ett värde och av vem. Då blir det möjligt att senare följa upp på väderingen och förstå varför den är gjord.

Vad och hur har vi bedömt?

I detta kulturmiljöprogram bedöms kulturhistoriska och estetiska värden, samt delvis även sociala värden. Begreppen förklaras i sitt sammanhang nedan. Alla värderingar är skrivna och utförda av byggnadsantikvarier vid Dalarnas museum. Begreppet kulturvärde används för att beskriva den sammantagna bedömningen mellan dessa tre värdeaspekter.

Kulturhistoriska värden

Miljöer, platser och byggnader med kulturhistoriska värden bär på berättelser om det förflutna som av olika anledningar bedöms vara viktiga för vår samtid – eller att bevara för framtiden. I arbetet med Leksands kulturmiljöprogram har berättelserna om det äldre bondesamhället, timmerhuskulturen, turismen i Leksand och industrisamhället bedömts som särskilt viktiga. De värderingar som finns listade i rapporterna och på hemsidan utgår ifrån bedömningar om hur olika platser, miljöer eller byggnader återspeglar olika aspekter av dessa berättelser. På platser där andra intressanta berättelser tydligt framträder har även dessa medtagits i bedömningen av byns olika värden. Det kan exempelvis beröra anknytningar till välkända historiska personer eller lokala traditioner som är särskilt viktiga för en specifik by. I Leksands-Noret återspeglas delvis andra berättelser än i byarna, varför bedömningsgrunderna där skiljer sig från byarna. Miljöer och byggnader som inte förändrats nämnvärt under de senaste 40-50 åren värderats generellt högt i detta kulturmiljöprogram. Detta beror på att ovannämnda berättelser mer tydligt kan utläsas ur de miljöer som inte nämnvärt förändrats under senare tid.

Estetiska värden

Miljöer, platser och byggnader med estetiska värden bedöms ha stora utseendemässiga och upplevelsemässiga kvaliteter idag. Det kan röra sig om byggnader som är uppförda med stor hantverksmässig skicklighet och högkvalitativa material, landskapsrum där bebyggelsen och landskapet tillsammans bildar trivsamt eller miljöer som är synbart gamla och bär många spår av tidens tand. Bedömningen av estetiska värden har utförts av Dalarnas museums byggnadsantikvarier och har i första hand gått ut på att fånga upp och värdesätta landskapets och byarnas unika karaktär beträffande färgsättning, volymer, former och placering i landskapet. Landskapets karaktär berättar oftast en viktig berättelse och har därför kulturhistoriska likväl som estetiska värden. Den värderingstext som i rapporter och bykaraktäriseringar benämns Låg, tät, faluröd eller ofärgad bebyggelse är den enda som helt och hållet utgår ifrån en estetisk bedömning av byarna.

Sociala värden

Miljöer, platser och byggnader som väcker känslor och är betydelsefulla för grupper eller enskilda personer har sociala värden. I detta kulturmiljöprogram har sociala värden endast undersökts översiktligt genom ett inledande församråd där allmänheten fått möjligheten att lämna in förslag till miljöer att ta med i kulturmiljöprogrammet. Vi har i största möjliga mån bejakat dessa förslag i inventeringsarbetet, och tagit med miljöer som framträtt i församrådet när vi besökt aktuella byar och platser i inventeringsarbetet.

Biologiskt kulturarv

Enkelt uttryckt är biologiskt kulturarv natur som berättar om kultur. Allt från enskilda träd till hela landskap kan berätta historien om den mänskliga när-

varon. Eftersom berättelserna förmedlas av något levande ligger det i sakens natur att det biologiska kulturarvet befinner sig i ständig förändring- det kan vara kortlivat men kan också fortleva i århundraden.

Biologiskt kulturarv är resultatet av människans möte med det levande i naturen. Genom att förstå detta möte kan vi förklara det vi ser i landskapet och visa vad som behövs för att ta vara på olika värden i landskapet.

Det biologiska kulturarvet kan handla om enskilda träd och buskar som formats av människan, som träd som planterats i en allé eller hamlats för att lövet ska kunna användas som foder till djuren. Det kan även vara större landskap, som fåbodvallen med hackslog, med den omgivande skogen som brukats för bete och där vallkullorna gjort ristningar i träderna där de rastat. Det kan även vara det brukade landskapet runt och inne i byn, med ängs- och åkermarker.

Ekonomiska värden

Miljöer med kulturvärden kan ha högre ekonomiska värden i jämförelse med andra miljöer. Exempelvis kan verksamheter så som ett kaféer eller butiker nyttja byggnader eller miljöer med kulturvärden i sin marknadsföring för att locka kunder och profilera sin verksamhet. Dalarnas unika natur- och kulturlandskap med byar, gårdar och byggnader är också en viktig ekonomisk resurs inom besöksnäringen. Antingen indirekt i förhållande till annan verksamhet eller direkt som ett besöksmål. Byggnader med kulturvärden kan även vara en reell ekonomisk resurs för privatpersoner. En studie från Kulturmiljö Halland har visat att människor i Halland historiskt varit benägna att betala i snitt 7% mer i förhållande till förväntat marknadsvärde för byggnader som bedömts ha kulturvärden. Undersökningen baseras på en jämförelse av köpesumman delat på taxeringsvärde (K/T-talet) mellan byggnader med kulturvärden och byggnader utan kulturvärden.

Fastighetsbeteckningar och GDPR

I kulturmiljöprogrammet anges fastighetsbeteckningar för att visa på var det finns värden, i exempelvis en miljö eller byggnad. Fastighetsbeteckningar kan anses vara personuppgifter.

För att behandla personuppgifter i kommunens verksamhet måste dataskyddsförordningen (GDPR) följas vilket betyder att det ska finnas stöd i en av de rättsliga grunder som återfinns i GDPR. För att använda fastighetsbeteckningar i kulturmiljöprogrammet hänvisas till GDPR:s artikel 6.1.e, att behandlingen är nödvändig för att utföra en uppgift av allmänt intresse eller som ett led i kommunens myndighetsutövning. Uppgifter av allmänt intresse enligt artikel 6.1.e. ska exempelvis ha stöd i lag eller annan förordning. Obligatoriska uppgifter som ålagts kommuner att utföra, exempelvis bygglovgivning, översiktsplanering och detaljplanering enligt plan- och bygglagen, är av allmänt intresse. För att kunna ta väl avvägda beslut i bygglov och detaljplanering men även för att allmänheten ska kunna följa plan- och bygglagen även i de fall det inte krävs myndighetsutövning (exempelvis bygglov), behövs bra

kunskapsunderlag kring kulturmiljöns värden och var de återfinns, geografiskt. Relevanta lagrum återfinns i 3 kap 6 § miljöbalken, samt i plan- och bygglagens paragrafer nedan:

- 2 kap 3 § om att planläggning ska göras med hänsyn till de kulturhistoriska värdena,
- 2 kap 6 § om att planläggning, bygglovgivning och även vid åtgärder som inte kräver lov, ska bebyggelse och byggnadsverk utformas och placeras på ett sätt som är lämpligt med hänsyn till bl.a. kulturvärdena på platsen,
- 4 kap 16 § om reglering av kulturhistoriskt värdefull bebyggelse i detaljplan,
- 8 kap 13 § om förbud mot förvanskning av en byggnad som är särskilt värdefull,
- 8 kap 14 § om att underhåll ska göras varsamt så att byggnadsverkets kulturhistoriska värde bevaras och
- 8 kap 17 § om att ändring och flyttning av byggnad ska göras varsamt så att dess kulturhistoriska värden tas tillvara.

För att enkelt och exakt ange läge är det mest lämpligt att använda fastighetsbeteckningar, som sällan ändras och när de ändras så kan deras historiska utsträckning spåras i Lantmäteriets förrättningsakt.

LEKSANDS
KOMMUN

LÄNSSTYRELSEN
DALARNAS LÄN

